

Jerzy Niemiec

"Człowiek w zagrożonym środowisku, Z podstawowych zagadnień sozologii", J. Dołęga, Warszawa 1993 : [recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 31/1, 260-261

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

rodzajów czasów ewolucyjnych, ile istnieje różnych rodzajów systemów ewolucyjnych. Można więc w szczególności mówić o ewolucyjnym czasie Wszechświata, o ewolucyjnym czasie systemu żywego, o ewolucyjnym czasie systemu ekonomicznego itp. Dodajmy w tym miejscu, że z racji zaistniałych przemian społeczno-publicznych na obszarach położonych na wschód od granic Polski omawiany tom dotarł do Warszawy dopiero wiosną 1994 roku. Artykuł porusza także zagadnienie czasu w systemach społecznych. Sygnalizuje tu m.in. trzy pary wzajemnie na siebie oddziałujących tendencji, którymi są: 1) efektywność ekonomiczna – sprawiedliwość społeczna, 2) sprawiedliwość społeczna – wolność indywidualna, 3) wolność indywidualna – efektywność ekonomiczna. Kilka uwag typu formalnego uzupełnia treść omawianego artykułu.

Z podanego w sposób bardzo skrótowy przeglądu treści wybranych artykułów oraz z zamieszczonych tytułów wszystkich pozycji składających się na recenzowany tom widać szerokość podjętej w nim problematyki, jej aktualność oraz zakotwiczenie w szeroko rozumianym myśleniu systemowym. Widać także jak wielkie i różnorodne są za stosowania tego stylu myślenia w odniesieniu do różnych dziedzin nauki, życia i techniki. Można przypuszczać, że z racji na ogromną złożoność świata, w którym żyjemy, systemowy punkt widzenia będzie coraz powszechniej stosowany. Oczywiście, nie należy go traktować jako panaceum na wszelkie nasze bolączki. Byłoby to przesadą, a każda przesada to nic dobrego.

Recenzowana publikacja zainteresuje czytelników różnych specjalności. Może również być z pożytkiem wykorzystywana na seminariach naukowych poświęconych metodologii i filozofii nauk szczegółowych. Czekamy na kolejne tomy tej interesującej serii wydawniczej.

Mieczysław Lubański

Józef M. Dołęga, *Człowiek w zagrożonym środowisku. Z podstawowych zagadnień zoologii*, w ATK, Warszawa 1993, s. 198.

Jako pedagog dwie dostrzegam generalne intencje, konsekwentnie sygnalizowane w opiniowanej książce. Pierwszą jest troska Autora o wszechstronną ochronę coraz bardziej zagrożonego środowiska naturalnego, zdrowia i życia człowieka, o kształtowanie świadomości na wszystkich poziomach ludzkiej działalności, o wspólne dobro i jakość życia przyszłych pokoleń. Druga intencja to dążność do ukształtowania treści dzieła, jego formy i zakresu problematyki, by spełniony został jednocześnie aspekt teoretyczny i dydaktyczny, który „stałe przyświecał Autorowi”.

Już na wstępie należy podkreślić, że obie wymienione intencje zostały w pełni zrealizowane. Dzieło czyta się wielokrotnie i za każdym razem staje przed oczyma wielobarwnie malowana wizja totalnej katastrofy człowieka i jego otoczenia, o ile nie zostaną podjęte poważne starania ludzi o ochronę warunków życia na dziś i na jutro.

W opinii Autora na tę właśnie problematykę nakierowane być powinny poczynania Kościoła, szkoły oraz możliwie wielu organizacji społecznych, a także strategie generalne władz i dysponentów możliwościami ekonomicznymi.

Na szczególną uwagę zasługuje ogólna struktura dzieła. Zarysowana klarownie, umożliwia prześledzenie dzieła jako określonej całości i jednocześnie pozwala na analizę każdej części odrębnie. Podkreślając staranność i precyzję narracji, wyważony i uzasadniony dobór materiału faktograficznego, jak i zasadę wzbogacania treści umiejtnie cytowaną literaturą, postrzegam Autora jako osobowość o trzech istotnych naukowych horyzontach. Po pierwsze jest to kreator nowej (mało znanej jeszcze) dyscypliny naukowej, obszaru poczynañ naukowych, jaką jest zoologia. W swoim

dziele doprowadza wiedzę w tym zakresie do współczesnej syntezy. Po drugie Autor ukazuje się nam jako wytrawny metodolog, o czym świadczy część pierwsza dzieła. Po trzecie, jak to wynika z zakresu treści części drugiej dzieła, jest to osobowość o szerokim zasięgu wiedzy interdyscyplinarnej, o bogatej wiedzy i niezwykle szerokim horyzoncie wyobraźni i myślenia.

W części pierwszej zawarto podstawy teoretyczne sozologii. Tu zamieszczone zostały wszystkie wymagane w metodologii nauk części składowe omawianej dyscypliny (tzn. jej geneza, epistemologia, metodologia oraz koncepcja dyscypliny). Mimo poważnej złożoności poruszanych w tej części zagadnień, prezentowane są one nader jasno i przystępnie, co uznać należy za poważne osiągnięcie dydaktyczne Autora. Część obejmująca problemy metateoretyczne służyć może dwojakim celom. Jest to prawidłowy przykład budowania ogólnej teorii, oraz pełne zarysowanie teorii opisywanej dyscypliny, jaką jest sozologia.

Część druga opiniowanej pracy składa się z sześciu komponentów o odrębnych obszarach, zakresach wiedzy i o wielu specjalistycznych naukowych rozważaniach. Nie ma możliwości, by w tak wielu dziedzinach wypowiedzieć się autorytatywnie, stąd jest to raczej opis wielu zjawisk i związanych z nimi ważnych faktów i konsekwencji dla rozpatrywanej ogólnie strategii ochrony zagrożonego środowiska naturalnego i zagrożeń człowieka. Autor jednak konsekwentnie zarysowuje kolejne zagadnienia, przytacza ważne argumenty dla potwierdzenia przyjmowanych hipotez, a następnie we wszystkich wyodrębnionych szczegółowych częściach wskazuje na stopień i konsekwencje wynikające z różnego rodzaju zagrożeń. Autor wskazuje na możliwości i kierunki ochraniać świata przyrody, jak też kształtowania wrażliwości na wartość i słusność ocalenia środowiska naturalnego człowieka i jego samego. W ten sposób zarysowany został zasięg i szczegółowa treść sozologii ujętej wielostronnie (z pozycji poszczególnych dyscyplin naukowych), a jednocześnie przy uwzględnieniu humanistycznego sensu poczynań ludzi. Autor pięknie tę tezę akcentuje w stwierdzeniu, że „wszystko co Bóg stworzył”, należy chronić w imię humanistycznych wartości, którymi są poszukiwanie prawdy, piękna i dobra.

Jako pedagog pragnę wskazać na rangę opiniowanego dzieła dla praktyki edukacyjnej. W moim przekonaniu, tak od strony teoretycznej, jak i ze względu na walory praktyczne jest to dzieło, które w pełni zasługuje do wpisania go do rejestru obowiązującej literatury dla szkół wszystkich szczebli kształcenia i dla studentów. Być może, aktualnie występujący w szkołach przedmiot „edukacja ekologiczna”, należy zastąpić przedmiotem „sozologia”.

W zakończeniu prezentacji recenzowanego dzieła podkreślić pragnę staranną stronę edytorską (redakcyjną i graficzną). Ta książka może być dobrym przykładem klarownego i logicznego opisu, a jednocześnie właściwej strony wydawniczej. Autora pragnę zachęcić do dalszych tak owocnych poczynań naukowych. Czas (jak to zauważa Autor) weryfikuje poszczególne poglądy. To też każda nowa edycja może wzbogacać naszą wiedzę o problemach sozologii, a zauważone usterki mogą być skorygowane (np. zagubiono miejsce rodziny, środków masowego przekazu, wpływ migracji).

Moja ogólna opinia sprowadza się do stwierdzenia, że jest to dzieło ważne i społecznie bardzo pożyteczne. Może ono wejść do zbioru lektur dla słuchaczy kierunku studiów ochrony środowiska i filozofii przyrody.

Jerzy Niemiec